

РЕЦЕНЗИЈА РУКОПИСА

Кристина Митић, *Фолклорни подтекст. Поезија*, Филозофски факултет, Ниш, 2021.

Рукопис доц. др Кристине Митић под насловом *Фолклорни подтекст. Поезија* представља уџбеничку цјелину сачињену из комплементарних научних студија и расправа које се баве односом усмене традиције и писаног стваралаштва у српској књижевности 19. и 20. вијека. Обухвата обим од 148 страница компјутерског текста, а сачињен је из седам студија: *Фолклорни подтекст. Kodiranje poezije* (Опет о фолклорном подстицају као књижевном почетку и о односу песниковом према усменокњижевној традицији), *Немушти језик. Devesilje* (Опет о поезији Ђорђа Марковића Кодера, 1806-1891), *Покајнице. Sestra* (Опет о поезији Петра II Петровића Његоша), *Поворке. Kapidžij(k)a* (Опет о поезији Лазе Костића, 1841-1909), *Султанова ћерка мила. Pleme* (Опет о поезији Алексе Шантића, 1868-1924), *Утва златокрила. Krug* (Опет о поезији Бранка Миљковића, 1934-1961), *Косара. Arhetiptura stećaka* (Опет о поезији Мака Диздара). На крају рукописа у поглављу под насловом *Антологија antologijâ* налази се избор стихова народног пјесништва из антологија Васка Попе и Миодрага Павловића који најбоље потврђују креативан однос усменог и писаног у српском пјесништву. Рукопис је окончан научним изворима и литературом, као и адекватним научним регистрама.

У уводној расправи *Фолклорни подтекст. Poezija* дати су теоријски и методолошки оквири истраживања заснованог на утврђивању фолклорних подстицаја за писано књижевно стваралаштво са посебним усмјерењем на однос пјесника према усменокњижевној традицији. При томе је дат веома добар увид у досадашња истраживања наведених феномена у домаћим и страним релацијама, указано је на значај разумијевања историјског контекста, као што је посебна пажња усмјерена на све оне креативне начине ауторских транспоновања фолклорних и митских представа у свијет пјесничког текста. Такво усмјерење на књижевну трансформацију фолклорне традиције отворило је простор за што потпуније сагледавање односа писаног и усменог у равни угледања и опонашања, прерада, препјева, језичког и мелодијског синкретизма, жанровских сродности, али и превазилажења и критичког преиспитивања.

У каснијим расправама интерпретативно су примијењене уводне методолошке и теоријске могућности тумачења односа усменог и писаног. У огледу који је посвећен поезији Ђорђа Марковића Кодера *Немушти језик. Devesilje* управо је указано на креативне подстицаје које је усмена традиција остварила у дјелу овога изразито иновативног и поетички оригиналног ствараоца епохе српског романтизма. У сагледавању оригиналности Кодеровог пјесништва Кристина Митић полази од познатог закључка Саве Дамјанова да је управо на примјеру Кодеровог

пјесништва најлакше показати да наша књижевна прошлост није била анахрона, него у највећој мјести „аналогна европској литерарној сцени“. У каснијој анализи усмјерена је пажња на необјављени Кодеров спјев *Девесиље* у којем долази до изразитог умјетничког прожимања паганског и хришћанског, са потенцирањем различитих магијских значења, као и посебним освртом на култ биља у којем се исказује изразито лексичко и семантичко богатство овога пјесника.

У расправи *Покајнице. Sestra* у средишту аналитичке пажње налази се Његошево пјесништво и његово однос према усменој традицији, а показано је то и успјешно аналитички презентовано на примјеру пјесничке обраде сестре Батрићеве из *Горског вијенца* (1847). При томе је посебно наглашено да је Његош веома успјешно укључио у свој умјетнички текст најбоље особине народне тужбалице, да је успјешно опонашао народно пјевање и парафразирао распрострањене варијанте у „обреду прелаза“, а затим и да је свему томе дао сопствени изразити умјетнички печат који је утемељен на романтичарској осјећајности и специфичном односу према феномену смрти, као и специфичном жанровском синкретизму који је ову пјесму претворио у посебну драмску микро-сцену или „трагедију у малом“.

У расправи *Поворке. Kapidži(j)ka* у средишту аналитичке пажње налази се однос Лазе Костића према усменој традицији као „живом палимпсесту“, а показан је на примјеру ране пјесме *Клетвин благослов* (1864). Посебно је наглашена важна чињеница да Костић као пјесник није трагао за оним што је у формама народне културе откривено, већ искључиво за оним што се само повремено помаља из дубине, из коријена првих животних импулса и првобитних инспирација. Управо у томе је Лаза Костић проналазио коријене оних каснијих класичних форми израза, као и основу колективних сјећања. На примјеру пјесме *Клетвин благослов* показано је то Костићево магистрално инкорпорирање у пјеснички израз облика усмене обредне традиције из пјесама коледарске, лазаричке, краљичке, додолске и друге сродне провенијенције, а који доприносе снажном драмском и лирском заплету, као и магијским значењима и порукама.

У расправи *Sultanova ćerka mila. Плеће* указано је на наглашене креативне везе пјесништва Алексе Шантића са усменом традицијом. Посебна аналитичка пажња усмјерена је на Шантићеву љубавну лирику и њену блискост са севдалинкама, а додатну потврду за ту врсту умјетничких прожимања Кристина Митић проналази у анализи Шантићевих препјева Хајнеове лирике у збиркама *Лирски интермецо* (1919) и *Из Хајнеове лирике* (1923). Студија *Утва златокрила. Krug* посвећена је истраживању сложеног умјетничког односа пјесника Бранка Миљковића према усменој традицији. Нарочито успјешно је то показано кроз анализу Миљковићевог лирског циклуса *Утва златокрила*, који је објављен у збирци *Ватра и ништа* (1959). Указано је на жанровске блискости са формом народних тужбалица, обредних и митолошких пјесама, паремиолошких облика, дејих игара, басми, клетви и молитвица, које потврђују чињеницу да је Миљковић

пјевао у сугласју са кодовима усмене културе и породичних предања, те да је аутопоетички концепт „васкрсења“ поезије видео у право у тим њеним усменим и митолошким прапочецима. Завршна студија у овом рукопису *Косара. Arhetiptura stećaka* посвећена је пјесништву Мехмедалије Мака Диздара, а посебно је усмјерена на збирку пјесама *Камени спавач* (1966) и њен однос према усменом наслеђу кроз наслањање на записе са средњовјековних стећака, као и друге облике обредних народних пјесмама које су обухватиле феномен смрти и умирања. При томе је указано и на умјетничка прожимања са средњовјековном *Легендом о Владимиру и Косари*, као и бројним другим сродним текстовима који су обрађивали ово дјело.

У уводном дијелу рецензије указали смо на чињеницу да се на крају рукописа у поглављу под насловом *Антологија antologijā* налази избор репрезентативних лирских народних пјесама из антологија српског пјесништва Васка Попе и Миодрага Павловића. Предочавамо неке изабране пјесме из *Антологије* Васка Попе (*Нечувени послови, Анђа капиција, Дава, дјевојке и трава, Босиљак и Роса, Јово и Ана, Друм друмила, Вилин чудесни град, Утопљеница* и сл.), као и пјесме из *Антологије* Миодрага Павловића (*Златна круна, Јунак иде горама, Лако је познати кнеза Лазара, Сунчева сестра и цар, Јарко сунце иде на конаке* и сл.).

Рукопис уџбеника *Фолклорни подтекст. Поезија*, ауторке доц. др Кристине Митић, заснован је на креативном истраживању, беспрекорној интерпретацији, као и поузданој научној грађи и рецепцији актуелне литературе. Посебно указујемо на истакнути значај српске и стране рецепције истраживања односа усмене традиције и писаног стваралаштва у српској и другим књижевностима, а садржаних у расправама Ролана Барта и Фрејзера, Чајкановића и Владана Недића, Матицког и Новице Петковића, Евгенија Аничкова, Снежане Самарције, Саве Дамјанова, Хатице Крњевић, Бошка Сувајџића, Габријеле Шуберт, Валентине Питулић, Валерије Колосове, Данијеле Поповић Николић и сл. Захваљујући свему томе, Кристина Митић је истражила на успјешан начин однос усменог и писаног, митолошког и пјесничког, откривењског и дискурзивног, а самим тим је на имплицитан начин проширила просторе нових истраживања у науци о књижевности. Тиме је указано и на изразите креативне могућности методолошких достигнућа фолклористике у тумачењу пјесништва, као и проучавању цјелокупне књижевности. Као такав овај рукопис представља изузетан допринос проучавању српске књижевности.

Рукопис препоручујем за објављивање.

Проф. др Горан Максимовић
Филозофски факултет Универзитета у Нишу